

رسالہ حقوق

سلسلہ سخنرانی ہامی استاد معظم

آیت اللہ سید جعفر سیدان دامت برکاتہ

رساله حقوق

سلسله سخنرانی‌های استاد معظم
آیت الله سید جعفر سیدان دامت برکاته

مؤلف: آیت الله سید جعفر سیدان

ناشر: پیام طوس | نوبت چاپ: اول | تیراژ: ۱۰۰۰

چاپخانه: چاپخانه بزرگ قرآن کریم

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۱۴۰-۲۰-۰

مراکز پخش:

۱. مشهد، اندرزگو ۸، کوچه سرشور، انتهای سرشور ۱۸، مدرسه علوم

دینی حضرت ولی عصر (عج) . تلفن: ۰۵۱۳۲۲۵۲۶۳۶

۲. مشهد، آخوند خراسانی ۲۰/۱، جنب مسجد الزهراء (عج)، فروشگاه

طالبیان شریف. تلفن: ۰۵۱۳۸۵۵۵۹۴۷

سرشناسه	: سیدان، سید جعفر، ۱۳۱۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: رساله حقوق / مؤلف سید جعفر سیدان.
مشخصات نشر	: مشهد: پیام طوس، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۴۲۱ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۷۱۴۰-۲۰-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۴۱۵-۴۲۱؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸-۹۴ ق.
	: رساله الحقوق -- نقد و تفسیر
موضوع	: Ali ibn Hosayn, Imam IV
	: Resalah al- Hoquq -- Criticism and interpretation
موضوع	: احادیث اخلاقی
موضوع	: اخلاق اجتماعی - احادیث
شناسه افزوده	: Social ethics - Hadiths
	: علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸-۹۴ ق.
	: رساله الحقوق. شرح
شناسه افزوده	: Ali ibn Hosayn, Imam IV. Resalah al- Hoquq
رده بندی کنگره	: BP۲۴۸
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۶۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۳۲۲۱۴۷

فهرست

پیشگفتار.....	۱۵
آغاز سخن.....	۱۹
اسلام، دین پذیرش مسئولیت ها.....	۲۰
محتوای رساله حقوق.....	۲۲
نسخه مورد استفاده.....	۲۲
ویژگی هایی از کلام امام علی (ع).....	۲۵
تأثیر تربیت الهی نفس.....	۲۸
تشیع، مقام رفیع مقربان.....	۲۸
حق پروردگار.....	۳۳
توحید در ذات.....	۳۳
توحید در صفات.....	۳۴
توحید افعالی.....	۳۴
توحید عبادی.....	۳۴
ثمرات توحید حقیقی.....	۳۵
انحراف از معارف توحیدی اهل بیت (ع).....	۳۷
حق انسان بر خویش.....	۴۱
خودفراموشی انسان.....	۴۲

- ۴۳.....حقّ انسان بر خودش
- ۴۳.....حقوق متعدّد نفس
- ۴۴.....معنای ستم بر خود
- ۴۷.....حقّ زبان
- ۴۸.....محدوده عملکرد زبان
- ۴۹.....زبان، آشکار کننده باطن انسان
- ۵۰.....پرهیز از ناسزاگویی
- ۵۵.....حقّ گوش
- ۵۶.....آلودگی های گوش
- ۶۱.....حقّ چشم
- ۶۱.....چشم راه تعامل دل
- ۶۲.....حواس پنج گانه محل تغذیه قلب
- ۶۲.....نگاه به نامحرم، تیر شیطان
- ۶۴.....آثار دیدن فیلم های ناپسند
- ۶۵.....نگاه های سودمند
- ۶۹.....حقّ پا
- ۶۹.....مثال نخست
- ۷۰.....مثال دیگر
- ۷۰.....احتراز از مواضع تهمت
- ۷۱.....مثال دیگر
- ۷۱.....شیوه گام برداشتن
- ۷۳.....گام های الهی
- ۷۵.....اهمیت صله رحم
- ۷۷.....پیاده روی در زیارت امام حسین (ع)
- ۷۹.....حقّ دست
- ۸۱.....حقّ شکم

- اجتناب از همه حرام‌ها ۸۲
- زیان لقمه حرام ۸۲
- نیت در خوردن ۸۳
- مرؤت در حدیث ۸۴
- مثال‌های مرؤت و مردانگی ۸۵
- به اندازه بخوریم ۸۶
- زیاده‌گویی به چه معناست؟ ۸۷
- حق شرمگاه ۹۳
- لزوم رجوع به وحی ۹۴
- تأثیر یاد مرگ ۹۶
- شیوه صحیح یاد مرگ ۹۸
- اندیشه گناه و استحقاق عذاب ابد ۹۹
- ازدواج، راه کنترل شهوت و غریزه جنسی ۱۰۱
- حق نماز ۱۰۳
- نماز، حضوری ویژه ۱۰۴
- خوف و رجا در نماز ۱۰۶
- لزوم خشوع در نماز ۱۰۸
- اهمیت نماز اول وقت ۱۰۹
- نماز در سیره عملی امیر المؤمنین (علیه السلام) ۱۱۳
- حق روزه ۱۱۷
- ثمرات دیگر روزه ۱۱۸
- روزه از صفات مؤمنان ۱۱۹
- احادیث مرتبط با روزه ۱۲۰
- لزوم امام‌شناسی و معرفی حجت‌های الهی ۱۲۲
- نشانه‌های امام ۱۲۳
- حق صدقه ۱۲۹

- ۱۳۰ تفاوت صدقه و هدیه
- ۱۳۱ انواع صدقه
- ۱۳۲ صدقه مالی
- ۱۳۴ صدقه، از نشانه های ایمان
- ۱۳۶ آثار صدقه در روایات
- ۱۳۸ حکایاتی از صدقه دادن
- ۱۴۱ حق حج
- ۱۴۲ حج، هجرت به سوی خدا
- ۱۴۳ حج، موجب قبولی توبه
- ۱۴۴ فلسفه حج
- ۱۵۱ حق قربانی کردن
- ۱۵۲ اهمیت قربانی کردن
- ۱۵۴ اهمیت اخلاص و اعتقاد به ولایت ائمه علیهم السلام
- ۱۵۶ سابقه قربانی کردن
- ۱۵۹ عدم تکلف، نتیجه نیت خالص
- ۱۶۰ تعمق در دین
- ۱۶۲ آسانی در احکام الهی
- ۱۶۳ پرهیز از عجب
- ۱۶۷ حق سلطان
- ۱۶۹ حق معلم
- ۱۷۰ ارزش علم
- ۱۷۱ روایاتی در ارزش علم آموزی
- ۱۷۳ نشانه های عالم حقیقی
- ۱۷۵ حق معلم در نسخه دیگر
- ۱۷۶ ارزش معلم عقائد
- ۱۷۷ مهمترین معلم

۱۷۸		دلیل روایی
۱۷۹		مقام اهل بیت علیهم السلام
۱۸۳		حق مالک
۱۸۵		حق زبردستان
۱۸۶		عدالت، مفهومی گسترده
۱۸۶		نکته‌ای اساسی
۱۸۷		مفهوم شکر در قدرت
۱۸۸		اثرات عدالت
۱۹۰		عفو خداوند
۱۹۳		حق زبردستان و کارمندان
۱۹۴		رعایت عدالت، اصل تعامل با دیگران
۱۹۵		درجات عدالت
۱۹۷		عوامل سه‌گانه رسیدن به عدالت
۲۰۲		نمونه‌ای از قضاوت‌های عادلانه امیرالمؤمنین علیه السلام
۲۰۳		حق شاگردان
۲۰۴		لزوم آموختن
۲۰۶		لزوم آموزش
۲۰۶		شفقت در آموزش
۲۰۸		خاطره‌ای آموزنده
۲۰۹		آفات مجلس علمی
۲۱۰		اهمیت اخلاق در تعلیم
۲۱۱		جایگاه امر به معروف و نهی از منکر
۲۱۲		پدر همانند معلم
۲۱۳		حق همسر
۲۱۶		سه عامل مهم در مدیریت خانواده
۲۱۸		مقصد حقیقی انسان

۲۲۰.....	نقش رفق و مدارا.....
۲۲۵.....	اهمیت همکاری در خانه.....
۲۲۷.....	حق برده.....
۲۲۹.....	حق مادر.....
۲۳۳.....	بررسی و نقد.....
۲۳۳.....	قول کریم با والدین.....
۲۳۶.....	ادای دین والدین.....
۲۳۷.....	بیان یک تجربه.....
۲۳۹.....	حق پدر.....
۲۴۰.....	اهمیت پرداخت دین و حق الناس.....
۲۴۱.....	آداب معاشرت با پدر.....
۲۴۲.....	اهمیت احترام به والدین در کلمات فقها.....
۲۴۶.....	امام علیه السلام پدر امت.....
۲۴۹.....	حق فرزند.....
۲۵۳.....	حق برادر.....
۲۵۴.....	انواع برادری.....
۲۵۵.....	برادری های نابجا.....
۲۵۶.....	مانع گناه برادرت باش.....
۲۵۹.....	حقوق برادر ایمانی.....
۲۶۱.....	انواع دوستی و رفاقت ها.....
۲۶۷.....	حق آزاد کننده.....
۲۶۹.....	حق آزاد شده.....
۲۷۱.....	حق احسان کننده.....
۲۷۱.....	روایاتی در فضیلت احسان و نیکی.....
۲۷۳.....	حق مؤذن.....
۲۷۷.....	ثواب سجده بعد از اذان.....

۲۷۹.....	شهادت موجودات برای مؤذن
۲۸۰.....	مراد از تسبیح موجودات
۲۸۳.....	تعلیم اذان از طریق وحی
۲۸۳.....	ثواب نماز با اذان و اقامه
۲۸۵.....	اجابت مؤذن
۲۸۶.....	حکایت اذان
۲۸۶.....	شهادت به ولایت
۲۸۸.....	معنای خیر العمل
۲۹۱.....	حقّ امام جماعت
۲۹۳.....	اهتمام به نماز جماعت
۲۹۴.....	احادیثی در فضیلت نماز جماعت
۲۹۵.....	هشدار در ترک نماز جماعت
۲۹۷.....	دستآورد ارتباط با مسجد
۲۹۹.....	حقّ همنشین
۳۰۰.....	دقت در جزئیات اخلاقی
۳۰۳.....	حقّ همسایه
۳۰۵.....	حد همسایگی
۳۰۸.....	حقوق همسایه در سیره نبوی
۳۱۱.....	همسایه داری در روایات
۳۱۵.....	حقّ دوست
۳۱۷.....	مراتب رفاقت
۳۱۷.....	اولویت‌ها در رفاقت
۳۲۱.....	حقّ شریک
۳۲۵.....	حقّ اموال
۳۲۶.....	نهی از ترک تجارت و درآمدزایی
۳۳۱.....	حقّ طلبکار

- ۳۳۱ ارزش قرض دادن در احادیث
- ۳۳۳ حق معاشر و همکار
- ۳۳۵ حق مدعی و خواهان
- ۳۳۶ رفع اختلاف و اصلاح
- ۳۳۶ مدعی و مدعا علیه
- ۳۳۹ حق مدعی علیه
- ۳۳۹ ارزش مدارا در روایات
- ۳۴۱ حق مشورت گیرنده
- ۳۴۵ ارزش خیرخواهی در احادیث
- ۳۵۱ حق مشورت دهنده
- ۳۵۲ چرا پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مشورت می کردند؟
- ۳۵۳ شرایط مشورت دهنده
- ۳۵۶ مشورت با بانوان
- ۳۵۹ حق نصیحت خواه
- ۳۵۹ ارزش خیرخواهی در احادیث
- ۳۶۳ حق نصیحت کننده
- ۳۷۵ حق بزرگ ترها
- ۳۸۱ حق کوچک ترها
- ۳۸۵ حق کسی که از تو کمک می طلبد
- ۳۹۳ حق کسی که از او چیزی خواهند
- ۳۹۵ حق کسی که تو را خوشحال کرده است
- ۳۹۸ استثناء در خوش رویی
- ۴۰۱ حق کسی که با تو بد رفتاری کرده است
- ۴۰۷ حق هم کیشان؛ عموم مسلمانان
- ۴۰۹ اهمیت خوش رویی و مدارا
- ۴۱۳ حق اهل ذمه
- ۴۱۵ کتابنامه

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار

رساله نورانی حقوق از امام سجاد علیه السلام اثر نفیس و ارزنده‌ای است که در میراث گرانقدر شیعه دارای جایگاه رفیع و مرتبه‌ای منیع است. بر این نامه زندگی ساز و سعادت آفرین و روح نواز برخی علمای بزرگ تشیع در طول قرون شرح و بسط‌هایی نگاشته‌اند. آنان که صاحبان اندیشه‌های بلند و آشنایان به زبان وحی الهی بوده‌اند، نیک می‌دانسته‌اند که کلام معصومین فراتر از کلام مخلوق و فروتر کلام خالق است و لذا قدر این رساله گران قدر و آسمانی بر آنان پوشیده نبوده است.

توگویی امام بزرگوار حضرت سیدالساجدین علیه السلام بر ساحل بی‌کرانه اقیانوس علوم امامت ایستاده است و رهگذران را در گذر تاریخ حیات انسان با جام‌های معرفت و فرهنگ برگرفته از وحی الهی سیراب می‌سازد.

ما نیز اگر تشنه‌کامان این سلوک باشیم، این رساله الهی، کام‌مان را طراوت می‌بخشد و اگر از غافلان این کاروانیم آوای آسمانی او به هشیاری‌مان می‌خواند، خفتگان را بیدار می‌کند، نشستگان را برمی‌خیزاند و در راه ماندگان را نیرویی دوباره می‌بخشد و از پا افتادگان را به پای می‌دارد، زیرا این کلام نورانی و مطهر از راهنمایی‌های راهبران قافله انسانیت و بشریت است.

کلامی مقدّس که هم راهنما است و هم راهبر، راه می‌نمایاند و در این صراط مستقیم برمی‌انگیزاند، میدان عمل می‌گشاید، نیرو می‌بخشد، به شوق می‌آورد و جایگاه سلوک و مرتبت بندگی را در پیشگاه حضرت حق آشکار می‌سازد.

صاحب زبور آل محمد که درود ابدی خداوند و فرشتگان و پاکان روزگار بر ایشان باد، در این سخنان ربّانی و رساله روحانی، جان جهان و جهان جانت را، به بهترین کلام و رفیع ترین بیان، تبیین می فرماید.

تورا در پیمودن کوهسار رفیع معرفت، از قلّه به دامنه ها رهنمون می شود، نه از دامنه ها به قلّه ها و لذا از حقیقت ایمان آغاز می کند و حقّی که خالق آفرینش بر آدمی زادگان دارد یعنی از همان والاترین، پایدارترین و ارزشمندترین حقّی که بر انسان است و جز برای آن نیز خلق نشده است، سخن می گوید؛ از حقّ الله آغاز می کند و سپس گام به گام تورا با خودت و با همه جهان پیرامونت و حقوقی که بر آنها مترتب است آشنا می سازد.

رساله حقوق، آیین بندگی و راه زندگی و متضمن سعادت دنیا و آخرت آدمی است. اگر به آن دل بسپاریم و اگر عمل کننده به آن باشیم، خورشید تابان هدایت است و راه حقّانیتی است آشکار و نمایان، اگر دلوپس حیات ابدی خویشیم، اگر باید بدانیم که چه هستیم، کجا هستیم و به کجا می رویم، اگر راه انسان شدن و مسیر روشن حق را می طلبیم، مسلماً رساله مبارکه امام سجّاد علیه السلام، راه دست یابی به سعادت ابدی می باشد.

حضرت آیت الله حاج سید جعفر سیدان آدام الله توفیقاته در سخنرانی هائی که در سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ شمسی ایراد فرموده اند، در شرح این رساله با بیانی صمیمانه برای عموم گامی الهی برای امت اسلامی برداشته اند که باید با سپاس از ایشان قدر این نعمت را بدانیم و از آن استفاده نماییم.

شایان ذکر است که مجموعه شرح رساله حقوق، در قدم اول از حالت صوتی به متن تبدیل شده است سپس با حذف مباحث تکراری و در صورت لزوم با تقدیم و تأخیر، مطالب توسط فرهیخته گرامی جناب آقای محمدصادق موسوی گرمارودی ویرایش شده است. آنگاه متن ویرایش شده توسط برخی پژوهشگران با متن اولیه تطبیق شده است سپس تحقیق، منبع یابی و صفحه آرایی انجام شده است.

ضمن تلاش برای ارائه مطالب با تحفّظ بر بیانات حضرت استاد در قالبی شیوا، سعی بر آن بوده است که اصل امانت داری رعایت شود و مطالب استاد به صورت کامل آورده شود.

با این حال ممکن است در مراحل ویرایش برخی جملات، ظرافت‌ها و دقت‌هایی که ایشان در جهات مختلف مباحث علمی در نظر دارند مورد غفلت قرار گرفته باشد یا خطاهای احتمالی پیش آمده باشد که متوجه پژوهشگران است.

امید داریم که اثر حاضر گامی ارزنده در راستای گسترش معارف اسلامی بوده باشد و مورد استفاده عموم مؤمنین قرار گرفته و مرضی حضرت حجت علیه السلام قرار گیرد.

در ضمن از میان حق‌های رساله حقوق، هشت حق شامل: حق سلطان، حق مالک، حق برده، حق فرزند، حق آزاد کننده، حق آزاد شده، حق مسئول و حق اهل ذمه از طرف استاد شرح و توضیحی ارائه نشده لذا به ترجمه آنها اکتفا شده است.

مشهد مقدس

مدرسه علوم دینی حضرت ولی عصر علیه السلام

معاونت پژوهش